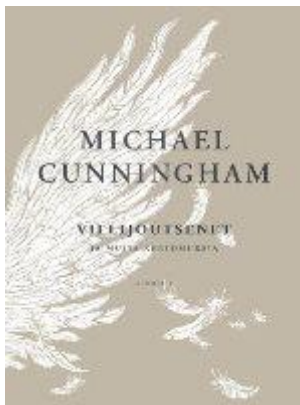

Michael Cunningham: Villijoutsenet ja muita kertomuksia

Tarinoita aikuisille MARJATTA RIPSALUOMA (28.9.2016)

Cunningham kirjoittaa uusiksi joitakin vanhoja satuja ja tarinoita. Löysin kaikki paitsi yhtä satukirjasta joka meillä sattuu olemaan englanniksi. Englanninkielisessä kirjassa on sekä Grimmin veljesten keräämiä satuja että Aisopoksen (keräämiä? kertomia?) satuja.

Cunningham kirjoittaa lyhyen johdatuksen, jossa hän kysyy lukijoiden kokemuksia elämästä. Sillä saduissa on kysymys elämästä, niissä vain ovat ehdot vähän erilaisia kuin tavallisilla ihmisillä. Kirjailija miettii joitakin satujen mahdin alueita:

”Meistä useimmat voivat luottaa siihen, että aiheuttavat oman perikatonsa aivan itse. Kostonhimoiset henget pyrkivät tuhoamaan vain kaikkein harvinaisimmat yksilöt, ne joille on maineen ja kunnian lisäksi suotu niin miellyttävä ulkomuoto, että linnut lehahtavat puiden oksilta lentoon – yhdistyneenä niin luonnolliseen sulokkuuteen, auliuteen ja viehätysvoimaan, että ne vaikuttavat aivan tavallisilta ihmispiirteiltä.”

Kirjailija lisää vielä: *Kukapa ei tahtoisi turmella mokomia tyyppejä?* Kysymys on tarpeen kirjan lukijoille pitkin matkaa. No, sadut eivät ole vain ja ainoastaan ihmisten kateuden ja kostonhimon ilmentymiä. Niillä on monia funktioita, joita on tutkinut mm. folkloristi Bruno Bettelheim, kirja löytyy ehkä vielä hyvinvarustetuista kirjastoista. Kirjoja häviää jäljettömiin näinä hyvinvoinnin aikoina.

Grimmin veljekset keräsivät kansansatuja pitkin ja poikin laajaa Saksanmaata joskus 1800-luvulla. He tutkivat suullista traditiota. Cunninghamista ja veljeksistä puhuttiin Yle radio 1:n Kultakuume-ohjelmassa, jossa oli mukana suomentaja Kristiina Drews. Keskustelu on ehkä edelleen Ylen Areenassa, se on henkevä ja iloinen juttu.

Kaikki tietävät että isoäidit ja äidit ovat kertoneet satuja lapsilleen iltaisin. Naisten asema oli heikko vielä tuolloin kun veljekset kiersivät Saksaa, päättelen siitä, että naiset eivät saaneetkaan kertoa arvoisille yliopistomiehille satuja, vaan miehet oli valtuutettu siihen tehtävään. Tämä tieto kannattaa pitää mielessä. Jotakin on saattanut muuttua kansansaduissa siksi, että kertojan sukupuoli vaihtui.

Suomeksi Grimmin satujen sensuroimaton versio on ilmestynyt suhteellisen hiljakkoin. Vielä 1950-70-luvuilla lapsille kirjoitettu versio oli ainut saatavissa oleva, ellei sattunut olemaan

koulukirjaston hoitajan tytär niin kuin minä. Isä toi kirjan minulle kirjastosta. Se oli melkein irtolehtipainos, poistokirja.

Isä varoitti kyllä: jos tuntuu pelottavalta, niin jätä kesken. Minusta verisammioissa uiskentelevat sormet ja varpaat olivat yksinkertaisesti niin jännittäviä että luin kirjan siltä istumalta eikä pelottanut yhtään.

Kertomusten nimistä ei voi päätellä mihin alkuperäiseen satuun ne liittyvät. Mutta Cunninghamia lukiessa rinnan Grimmin satujen kanssa tulin ajatelleeksi, että kansansaduilla on hieno rakenne. Se toimii toistoinen ja liioitteluineen oikein hyvin aivan nykyaikaisessa kertomuksessa.

Ensimmäinen tarina on nimeltään *Villijoutsenet*. Joutsentarina taitaa olla aika yleismaailmallinen satu: noita/paha äitipuoli noitui tässä versiossa 12 murrosikäistä nuorukaista ”*jotka kaikki esiteltiin uudelle kuningattarelle ikään kuin normaaleihin työtehtäviin kuuluvina*” joutseniksi ja käski niiden lentää tiehensä.

Veljillä oli tietysti pikkusisko, joka kuuli keinosta saada veljet takaisin. Konsti ei tepsinyt yhteen veljeen, jolle jäi yksi joutsenen siipi jäljelle käden sijaan. En kerro kertomuksia, ne on luettava itse.

Muita kertomuksia ovat *Vanha hullu eukko*, tarina rakkauden hissistä: *Neljättä miestä et huolinut, koska siinä vaiheessa sinäkin saatoit jo aavistaa miehen tulevaisuuden suunnitelmissa orastavan tappion*. Vanhuksen piparkakkutalon tuli sitten purkkaa jauhava nuoripari syömään alta pois.

Taikajaakko ei ole valopää missään mielessä. Cunningham tahtoo äitien näkevän vähä-älyiset poikansa sinä mitä ovat. Tarinassa jättiläisten avioliitto oli sitä paitsi vähän omituinen. *Myrkytetty*-kertomuksessa prinssi suuteli sitä laatikossa makaavaa tyttöä. Suudelmasta ei hyvä seurannut. *Apinan käpälä* on likipitään naturalistinen kertomus satutyypistä, jossa annetaan kolme toivetta. Käpälän ominaisuudet saavat ajattelemaan joitakin Edgar Allan Poe'n tarinoita. Kuva apinasta on upea, niin kuin kirjan muutkin kuvat.

Pikkumies on 200-vuotias menninkäinen, joka haluaisi lasta. Tarinassa on yksityiskohtia, jotka saavat minut epäilemään että pikkumies ei ole menninkäinen vaan näkki. Menninkäinen lähtee etsimään tättiään koska:

”Farfalee-tätisi, —ainut todella lahjakas yksilö teidän monenkirjavassa joukossanne, jonka jäseniä lähinnä kiinnostaa saada rotat puhumaan flaamin kieltä tai koppakuoriaiset hyppäämään esiin ihmisten joulupiiraista.”

Jutun temppu on tietenkin olkien kehrääminen kullaksi. Ja kuningatar joutuu arvuuttelemaan menninkäisen nimeä. Tässä nimeä ei sanota, joten en minäkään sano sitä. Tarinan loppu on sekä kamala että hauska, mutta eri tavalla kuin Grimmin versiossa.

Tinassa, lujasti on tarinan nimi ja jouduin miettimään jonkin aikaa minkälaiset ihmiset käyttävät rakastumisesta/rakastamisesta nimitystä olla tinassa. Ehkä puhekielen ilmaus on paikallinen tai yksinkertaisesti vanha? Mutta tapahtumapaikka tuntuu olevan jonkun aika modernin collegen/yliopiston kampus ja nuoret henkilöt ovat humalassa. Muistan lukeneeni, että olla tinassa tarkoittaa myös olla humalassa. Rakkaus elämänikäisenä humalatilana?

Tämän tarinan esikuvaa en löytänyt. Tämä on kirjan ainut tarina jossa kuvataan vanhempien ja lasten välistä suhdetta aivan kuin olisi kyse nykyajan amerikkalaisesta perheestä (kirjailija on amerikkalainen), vähän niin kuin tapauskertomuksena siitä, miten lapsi imee itseensä vaikutelmia vanhemmistaan, tässä tapauksessa varsinkin äidistään, ja miten murrosikäisen lapsen torjunta on niin kertakaikkisen voimakas, että äiti ei kykene kertomaan vanhempien rakkaustarinaa niin kuin olisi halunnut sen kertoa.

Amerikkalaisuutta tässä on myös se, että ihmettelin äiti-lapsi-keskustelua pitkään kunnes yhtäkkiä oivalsin, että tietenkin, totta kai: tytär ei ole koskaan nähnyt isäänsä alasti! Tavallisilla amerikkalaisilla ei ole saunoja. Tytär ei tiennyt millainen fyysinen puutos isällä oli!

Cunningham ottaa ihmiset kertomuksiin nahkoineen karvoineen päivineen. Mutta entäs jos Cunningham olisikin intiaaniheimon jäsen ja tuntisi monien intiaaniheimojen käyttämän pesupaikan nimeltä sweat lodge, hikoilu-tila? Pohjois-Amerikka on monikulttuurinen paikka ja suomentajat saavat varmaan tulevaisuudessakin hikoilla sen tarinoiden kanssa. Kun pitää mielessä valkoihoisten amerikkalaisten saunan puutteen, kertomus on luettava uudelleen ja se on mukava tarina. Ei yhdentekevä, vaan mukava, maistuu elämältä.

Me hirviöt kuulostaa televisiosarjalta. Tässä niin kuin monessa muussakin tarinassa kirjailija puhuu ”sinulle”. Se on lukija tai joskus myös kertomuksen päähenkilö tai merkittävä sivuhenkilö, semmoinen joka panee tuulemaan. Tässä tarina on tietysti tuttu Kaunotar ja hirviö. Cunninghamin antama nimi *Me hirviöt* tietysti muuttaa aika tavalla tarinaa.

Toisaalta Cunninghamin kertomus sitten puhuu asioista vähän enemmän niiden omalla nimellä:

”Hevosen kiidätessä häntä halki öisten niittyjen ja linnunlaulua helisevien soiden kohti hirviön linnaa Kaunotar kuvitteli mielessään kaksintaistelua, jonka hän ehkä aiheuttaisi. Hän sai tiettyä nautintoa (miksi sitä kiistääkään?) miettiessään kumpi saisi hänet omakseen: isä vai inha peto?”

Kuten satujen tutkijat kertovat, lapsille sadut ovat vähän naamioidussa muodossa varoituksia siitä, mitä kaikkia vaaroja lapset voivat aikuisena (ja tietysti lapsena myös) kohdata. Hirviötä ajatellessa tulee mieleen muuan Dorian Gray, josta erinomaisen taitava maalari teki todenkaltaisen taulun.

Kirjan viimeisen tarinan nimi on *Hänen hiuksensa*. Minusta kirja päättyy lauseeseen, jossa illan äänet kutsuvat lapsia kotiin:

”Jotkut menivät mielellään, jotkut vastahakoisesti, mutta kaikki, joka ainoa lapsi, palasi joka ilta kotiin.”

Koti on yhteisin kokemus ihmisillä, ehkä. Jotkut ihmiset ovat enemmän kotonaan kuin toiset.

Michael Cunningham: *Villijoutsenet ja muita kertomuksia*. Suom Kristiina Drews, kuvitus Yuko Shimizu. Gummerus 2016, 151 s.

Marjatta Ripsaluoma on kirjallisuuskriitikko Vaasasta hän pitää blogia nimeltä Ripsa (<http://ripsaluoma.blogspot.fi/>)

